

Osvrt na radionicu „Kvaliteta zdravstvene zaštite majki i novorođenčadi: Prevođenje istraživanja u političke inicijative u europskoj regiji SZO“ – hrvatska iskustva

Marija Čatipović*

S ciljem definiranja smjernica zdravstvene politike unapređenja skrbi o zdravlju majke i djeteta održana je 27. listopada 2021. godine *online* radionica „Kvaliteta zdravstvene zaštite majki i novorođenčadi: Prevođenje istraživanja u političke inicijative u europskoj regiji SZO“. Organizatori su bili Suradni centar Svjetske zdravstvene organizacije za zdravlje majke i djeteta IRCCS Burlo Garofolo Trst, Talijanski nacionalni institut za zdravlje (ISS), UNICEF u Italiji i Sveučilište Lancashire (UK), a sudjelovali su govornici iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Slovenije, Italije, Portugala i Ujedinjenog Kraljevstva.

Iz Hrvatske su studije slučaja prezentirali *Anita Pavičić* („Kako implementirati Neo-BFHI program na nacionalnoj razini: hrvatsko iskustvo“) (1) i *Milan Stanojević* („Provedba inicijative Rodilište prijatelj majki i djece (MBFHI) u četiri hrvatska rodilišta: rezultati pilot projekta“) (2), a *Marija Čatipović* je izložila temu „Namjere, stavovi i znanje srednjoškolaca o dojenju u Hrvatskoj: kako poboljšati stanje?“ (3).

Analiza iskustava rada na promociji i podršci dojenju, kao i rezultati istraživanja drugih autora, potvrđuju da su edukativne intervencije o dojenju usmjerene pretežno na trudnice i majke novorođenčadi (4). Znatno manje aktivnosti usmjereno je na mlađe dobne skupine (5). Međutim, upravo djeca i adolescenti su pogodni za edukativne intervencije jer tek formiraju stavove o dojenju, odnosno još nemaju ukorijenjene stavove o dojenju (6). Fiksirane stavove općenito je teško mijenjati, lakše i uspješnije je djelovati na osobu u fazi formiranja stava. Usprkos neupitnim prednostima hranjenja majčinim mlijekom ono nije zastupljeno u društvu koliko bi trebalo biti (7). Jedan od mogućih razloga

nedovoljne uspješnosti provedenih programa podrške dojenju je propuštanje rane edukativne intervencije. Rana edukativna intervencija uz aktivnosti usmjerene prema jaslicama, vrtićima, dječjim igraonicama i knjižnicama, obuhvaća i uvođenje edukacije o dojenju u škole.

Prvi korak istraživanja je bilo utvrditi trenutno stanje namjera, stavova i znanja o dojenju učenika srednjih škola u Bjelovaru i Kutini (8, 9). Rezultati istraživanja su potvrdili nedovoljno znanje ispitanika o dojenju, ali i negativne namjere i stavove, izraženije kod muških ispitanika. Istraživanje je provedeno u srednjim školama različitih smjerova. Edukacija o dojenju se u tim školama temeljila na znanju, stavovima i iskustvu učitelja pa se program edukacije razlikovao među školama, ali i među razredima unutar iste škole. Samo jedinstveni, jasno strukturirani i sistematizirani program edukacije o dojenju može osigurati zadovoljavajuću razinu znanja, stavova i namjera učenika o dojenju (10). Evaluacija edukativnih programa je obaveza i standard koji osigurava usporedbu različitih edukativnih programa i izdvajanje najučinkovitijih programa (11), što se nije primjenjivalo u edukaciji o dojenju zbog nedostatka metodološkog alata (validiranog upitnika za ocjenu namjera, stavova i znanja učenika o dojenju).

U sljedećem koraku trebalo je stručnu i laičku javnost upozoriti na posljedice nestrukturiranog pristupa edukaciji mladih o dojenju i nedostatku evaluacije edukativnih

* Veleučilište u Bjelovaru, Trg Eugena Kvaternika 4, 43000 Bjelovar

Adresa za dopisivanje:

Marija Čatipović, dr. med., Borisa Papandopula 26, 43000 Bjelovar,
e-mail: mcatipov@gmail.com

programa koji se koriste. Edukacija o dojenju je važan dio pripreme djeteta za život, jer će se s pitanjem odluke o prehrani svog novorođenog djeteta susresti gotovo svaki čovjek (12). Putem stručnih tijela i sudjelovanja u javnim raspravama o kurikularnoj reformi, posebno dijelu koji se odnosio na „Školu za život“, istaknuta je važnost uvođenja teme dojenja u edukaciju učenika, uz objavu rezultata provedenih istraživanja. Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske objavilo je 2019. godine Odluku o donošenju nastavnog plana i programa za međupredmetnu temu zdravstvenog odgoja za srednje škole u Republici Hrvatskoj u kojem je tema dojenja uvrštena u domenu „Fizičko zdravlje“ (13). Ministarstvo zdravstva uvrstilo je edukaciju učenika o dojenju u Nacionalni program zaštite i promicanja dojenja.

U sljedećem koraku izrađen je prijedlog programa edukacije učenika o dojenju. Županijsko nastavničko vijeće za biologiju i kemiju Bjelovarsko-bilogorske županije sudjelovalo je u izradi 4-satnog programa edukacije o dojenju. Povjerenstvu za zaštitu i promicanje dojenja Ministarstva zdravstva predan je prijedlog programa edukacije učenika srednjih škola o dojenju, koji je u raspravi s članovima Povjerenstva korigiran i dorađen. Tako je formiran detaljno razrađen 4-satni model nastave o dojenju namijenjen završnim razredima srednjih škola, po jedan sat u svakom polugodištu. Model od 4 sata Povjerenstvo je prihvatilo na osnovi vremena koje je u Nastavnom planu i programu za međupredmetnu temu zdravstvenog odgoja za srednje škole posvećen temi dojenja. Program predviđa provođenje nastave o dojenju u 2. i 3. razredima trogodišnjih škola te 3. i 4. razredima četverogodišnjih škola.

Prvi nastavni sat edukacije o dojenju za učenike srednjih škola održava se pod nazivom „Dojenje spašava živote“. Nastavni sat počinje prikazivanjem videa „Važnost dojenja za majku i dijete“, čiji cilj je uvesti učenike u temu dojenja i motivirati ih za daljnji rad na toj temi. Slijedi prikaz niza fotografija pod naslovom: „Dojenje može spasiti 800 000 života godišnje“ te citati mišljenja poznatih znanstvenika i ljudi iz javnog života o dojenju. Nakon prikaza fotografija i citata traži se od učenika da iznesu svoje asocijacije na prikazane sadržaje. Drugi nastavni sat je usmjeren na upoznavanje učenika sa znanstveno dokazanim činjenicama o dojenju. Svaka iznesena činjenica je argumentirana citatima objavljenih radova. Sat završava ispunjavanjem radnog listića na kojem je nacrtan čovjek, kojemu iznad glave piše: „Što sam danas novo naučio?“, u predjelu srca piše: „Što smatram da trebam promijeniti?“, a u kutu crteža stoji koš za smeće iznad kojeg piše: „Što trebam odbaciti?“. Cilj ovog nastavnog sata je da učenici prepoznaju točne informacije o dojenju, odbace netočne informacije, a sve to je uvod u daljnji rad na promjeni stavova i ponašanja. Treći nastavni sat je usmjeren na stavove učenika o dojenju. Kroz

„bujicu ideja“ na temu nesklada znanja, stavova i ponašanja učenicima se objašnjava da spoznaja točne informacije ne znači usklađivanje ponašanja s tom informacijom. U nastavku aktivnosti se od učenika traži da iznesu svoje asocijacije na pojedine stavove o dojenju (npr. pravo djeteta na najbolju moguću prehranu, pravo gladnog djeteta da bude nahranjeno na javnom mjestu, dojenje i radna okolina itd.), te se bilježe sve asocijacije. Pred završetak sata učenike se dijeli u dvije skupine koje zastupaju oprečne stavove o dojenju (učenici ne biraju u koju će grupu ući nego ih voditelj podijeli). Na kraju sata na memorijskim karticama se bilježe ključni stavovi oko kojih su se učenici uspjeli složiti. Četvrti sat je usmjeren prema praktičnoj izvedbi usvojenih sadržaja. U medicinskim školama taj se sat provodi sudjelovanjem učenika u radu skupina za potporu dojenja i trudničkim tečajevima. U školama koje nisu medicinskog usmjerenja učenici trebaju napisati poticajno i ohrabrujuće pismo zamišljenoj prijateljici koja je u rodilištu i prema uputi zdravstvenog osoblja nastoji uspostaviti dojenje svog novorođenčeta. Ukoliko je organizacijski i vremenski uklopivo učenici se trebaju uključiti u aktivnosti obilježavanja značajnih datuma za zdravlje majke i djeteta, npr. Međunarodni tjedan dojenja, Nacionalni tjedan dojenja, Međunarodni dan prava djeteta, Međunarodni dan svjesnosti o prijevremenom rođenju itd.

Sljedeća faza programa je provjera učinkovitost ponuđenog programa edukacije učenika srednjih škola o dojenju, što nije bilo moguće učiniti bez provođenja pilot projekta na uzorku učenika srednjih škola. Srednje škole u Bjelovaru omogućile su provođenje edukacije o dojenju i sudjelovanje učenika u istraživanju (uz odobrenje etičkog povjerenstva i Ministarstva znanosti i obrazovanja), a udruga „Za zdravo i sretno djetinjstvo“ je pomogla u postupku prikupljanju podataka. UNICEF-ov ekspertni tim na čelu s koordinatorom za „Rodilišta prijatelji djece“ *prof. dr. sc. Josipom Grgurićem* podržali su ova istraživanja. Rezultati su potvrdili da ponuđeni program rezultira pozitivnim promjenama znanja, stavova i namjera učenika o dojenju u statistički značajnoj mjeri u trajanju najmanje šest mjeseci po završetku programa (14-16).

Od samog početka rada na projektu bio je prisutan problem nedostatka evaluacije obrazovnih postupaka koji su bili nesistematizirano i nestrukturirano primjenjivani u školama. Isti se problem pojavio kada je trebalo procijeniti učinkovitost provedenog programa edukacije o dojenju neposredno nakon edukacije, tri i šest mjeseci nakon edukacije. Kako bi se riješio taj problem razvijen je i validiran upitnik namjera, stavova i znanja o dojenju (BIAKQ) (17). Proces izrade i validacije je dug i zahtjevan, međutim, to je jedini način da učinci provedenih aktivnosti budu usporedivi. Upitnik predstavlja objektivan mjerni sustav koji omogućuje znan-

stvenu evaluaciju učinkovitosti provedenih postupaka. Sve provedene aktivnosti potrebno je kontinuirano analizirati, a upitnik omogućava detekciju slabih točki programa. Na osnovi dobivenih rezultata moguće je otklanjati greške koje dovode do izostanka željenih rezultata i kontinuirano usavršavati program. Osim toga, upitnik omogućuje uspo-ređivanje učinkovitosti različitih programa edukacije što je važno kako bi se izabrao i u praksi primjenjivao uvijek onaj program koji daje najbolje rezultate.

U završnoj fazi istraživanja, koja je sada u tijeku, izrađuje se *web* platforma na koju će biti postavljeni svi materijali potrebni za provođenje edukacije o dojenju i evaluaciji provedenih aktivnosti. Cilj je da svima, i provoditeljima i korisnicima edukacije o dojenju u srednjim školama, budu dostupni edukativni materijali koji će biti stručni i stalno ažurirani.

LITERATURA

- Pavičić A. Kako implementirati Neo-BFHI program na nacionalnoj razini: hrvatsko iskustvo. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=rTkllGrxZ4k> Preuzeto: 09. 1. 2022.
- Stanovjević M. Provedba inicijative prijatelj majci i bebi (MBFHI) u četiri hrvatska rodilišta: rezultati pilot projekta. Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=98rnu_P54hU Preuzeto: 09. 1. 2022.
- Čatipović M. Namjere, stavovi i znanje učenika srednjih škola o dojenju u Hrvatskoj: kako poboljšati? Dostupno na: https://www.epicentro.iss.it/materno/pdf/Presentazioni-IMAGINE-2021/Marija%20CATIPOVIC_Breastfeeding%20education%20-%20FINAL.pdf Preuzeto: 09. 1. 2022.
- Dyso L, McCormick FM, Renfrew MJ. Interventions for promoting the initiation of breastfeeding. *Cochrane Database Syst Rev.* 2005;2. doi: 10.1002/14651858.CD001688.pub2.
- Glaser DB, Roberts KJ, Grosskopf NA, Basch CH. An evaluation of the effectiveness of school-based breastfeeding education. *J Hum Lact.* 2016;32:46-52. doi: 10.1177/0890334415595040.
- Gale L, Davies N. Young people's attitudes towards breastfeeding: A survey of 13–15-year-old pupils in a south London school. *B J Midwifery.* 2013;21: 195-201. doi: 10.12968/bjom.2013.21.3.195.
- Walters DD, Phan LT, Mathisen R. The cost of not breastfeeding: global results from a new tool. *Health Policy Plan.* 2019;34:407-17. doi: 10.1093/heapol/czz050.
- Čatipović M, Voskresensky Baričić T, Rokvić S, Grgurić, J. Adolescents' knowledge of breast-feeding and their intention to breast-feed in the future. *Children.* 2017;4:51. doi: 10.3390/children4060051.
- Čatipović M, Pirija B, Grgurić J. Namjere i znanja učenika Medicinske škole Bjelovar i Srednje škole Pakrac o dojenju. *Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU u Bjelovaru.* 2018;11:201-12. doi: 10.21857/ygjwrcjv6y.
- Singletary N, Chetwynd E, Goodell LS, Fogleman A. Stakeholder views of breastfeeding education in schools: A systematic mixed studies review of the literature. *Int Breastfeed J.* 2016;12:1-13. doi: 10.1186/s13006-017-0106-0.
- Worthen BR, Sanders JR, Fitzpatrick JL. Program evaluation. *Alternative approaches and practical guidelines*, 4th ed. Pearson, Boston. 2012.
- International Baby Food Action Network. Breastfeeding and the right of the child to the highest attainable standard of health. Dostupno na: https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CallSubmissions_Art24/InternationalBabyFoodActionNetwork.pdf. Datum pristupa: 6.11.2021.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Zdravlje za osnovne škole i srednje škole u Republici Hrvatskoj. *Narodne novine* 2019;10:206.
- Čatipović M, Marković M, Grgurić, J. Educational intervention about breastfeeding among high school students. *Health Education.* 2018;118:339-53. doi: 10.1108/HE-10-2017-0057.
- Čatipović M, Draušnik Ž, Ostović Ž, Rajn M, Maričić A, Grgurić J. Short-term effects of structured education on breastfeeding. *Central Eur J Paed.* 2021;17:135-44. doi: 10.5457/p2005-114.302.
- Čatipović M, Marković M, Grgurić J. The effects of breastfeeding educational intervention on secondary-school students after 6 months. *Acta Clin Croat.* 2022; (u objavi)
- Čatipović M., Marković M., Grgurić J. Development and validation of a questionnaire on the breast-feeding intentions, attitudes and knowledge of a sample of Croatian high school students. *Children.* 2018;5:56.

Osvrt na radionicu „Kvaliteta zdravstvene zaštite majki i novorođenčadi: Prevođenje istraživanja u političke inicijative u europskoj regiji SZO“ – iskustva Bosne i Hercegovine

Amira Ćerimagić*

Radionicu pod nazivom „Kvaliteta zdravstvene zaštite majki i novorođenčadi: Prevođenje istraživanja u političke inicijative u europskoj regiji SZO“ organizirao je Suradni centar Svjetske zdravstvene organizacije za zdravlje majke i djeteta IRCCS Burlo Garofolo iz Trsta u suradnji s Talijanskim nacionalnim institutom za zdravlje (ISS), UNICEF-om u Italiji i Sveučilištem Lancashire (UK). Radionica je održana online 27. listopada. Sudjelovali su govornici iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Slovenije, Italije, Portugala i Ujedinjenog Kraljevstva, a teme su uključivale kako lokalne inicijative tako i nacionalne odnosno međunarodne inicijative iz navedene oblasti.

Cilj događanja je bio podijeliti ključne koncepte te prijedloge za prevođenje istraživanja u zdravstvenu politiku i učinkovite akcije, uključujući promicanje zdravlja u prvih 1000 dana djetetovog života. Predstavilo se nekoliko studija slučaja, na svim razinama (tj. regionalnoj, državnoj, europskoj) koje su provedene u različitim okolnostima i s različitim uspjehom (tj. Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Italija, Portugal i UK). Događaj je bio namijenjen onima koji su iz različitih razloga uključeni u prevođenje znanstvenih spoznaja u politike (tj. institucije, volonterski sektor i drugi sudionici) s naglaskom na zdravlje majke i djeteta te kvalitetu skrbi tijekom poroda. Radionica i webinar su samo dio većeg međunarodnog projekta IMAGiNE EURO (Improving Maternal Newborn care u EURO regiji), a koji je započeo u rujnu 2020. godine u organizaciji Suradnog centra Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) za zdravlje majke i djeteta IRCCS Burlo Garofolo iz Trsta, s mrežom od 20-ak europskih zemalja, a s ciljem poboljšanja kvalitete majčinsko-neonatalne skrbi unutar europske regije SZO-a. U pokušaju da se razumije utjecaj koji je pandemija COVID-19 imala (i ima) na kvalitetu pružene skrbi, prikupljali su se podaci o iskustvima majki i zdravstvenog osoblja u ovom razdoblju. Do danas je projekt IMAGiNE EURO prikupio iskustva više od 24.000 majki koje su rodile u europskoj regiji SZO-a od ožujka 2020. Projekat

ima za cilj dokumentirati iskustva zdravstvenog osoblja koje, na prvoj crti bojišnice, pruža skrb za majke i novorođenčad u zdravstvenim ustanovama te se i njihova iskustva evidentiraju.

Od 2016. Suradni centar SZO-a za zdravlje majki i dojenčadi IRCCS Burlo Garofolo iz Trsta pridonio je implementaciji Standarda SZO-a za poboljšanje kvalitete majčinsko-neonatalne skrbi u talijanskim strukturama, također razvijajući alate za prikupljanje podataka za procjenu i praćenje razine kvalitete pružene skrbi. Slijedom ovih događaja, organizirana je međunarodna razmjena mišljenja i iskustava u vidu navedenog webinara odnosno radionice.

U sklopu lokalnih inicijativa obrađena je tema tj. prikaz slučaja iz Bosne i Hercegovine „Prijevod Standarda SZO na bosanski“ (1) s iskustvima pokušaja provedbe publiciranih standarda iz 2018. SZO-a „Standardi za poboljšanje kvalitete skrbi majki i novorođenčadi u zdravstvenim ustanovama“ u praksu te pouka za ubuduće, pogotovo glede kolaboracije nevladinog sektora s iznimno složenim zdravstvenim sustavom Bosne i Hercegovine.

Temu „Obiteljska integrirana skrb u NICU“ prikazala je *Mariana Amorim* iz EPIUnit – Instituto de Saúde Pública, Universidade do Porto, Portugal) (2). U sklopu nacionalnih i međunarodnih inicijativa predstavljene su teme: „Talijanski sustav nadzora smrtnosti majki“ - *Serena Donati* (ISS) (3), „Izrada i implementacija europskih standarda za primaljsku jedinicu“ - *Lucia Rocca-Ihenacho* (Sveučilište u Londonu, UK) (4) i „Postojeći okviri za prevođenje istraživačkih dokaza u politiku i praksu“ - *Marzia Lazzerini* (Suradni centar Svjetske zdravstvene organizacije za zdravlje majke i djeteta, IRCCS Burlo Garofolo, Italija) (5).

* Udruženje BabySteps, Grbavička 5c, 71000 Sarajevo, BiH

Adresa za dopisivanje:

Amira Ćerimagić, Muhidina Ćomage 18, 71320 Vogošća, BiH,
e-mail: cerimagica@hotmail.com

Ispred Republike Hrvatske govornik je bila *Marija Čatipović* s Veleučilišta u Bjelovaru na temu „Namjere, stavovi i znanje srednjoškolaca o dojenju u Hrvatskoj: kako poboljšati stanje?“ (6), a unaprijed snimljene studije slučaja prezentirali su *Anita Pavičić* („Kako implementirati Neo-BFHI program na nacionalnoj razini: hrvatsko iskustvo“) (7), *Milan Stanojević* („Provedba inicijative prijatelj majci i bebi (MBFHI) u četiri hrvatska rodilišta: rezultati pilot projekta“) (8), iz Italije *Enrica Pizzi* (Talijanski nadzorni sustav za djecu u dobi od 0 do 2 godine za podršku roditeljstvu i promicanje zdravlja u prvih 1000 dana života“) (9), *Francesca Beber* („Porodna staza – posvećena primalja“) (10), iz Portugala *Carina Rodrigues* („Hranjenje majčinim mlijekom pri otpustu portugalske nedonoščadi: politika i praksa odjela za intenzivnu njegu novorođenčadi čine razliku“) (11), iz Slovenije *Zalka Drglin* („Inicijativa za brigu o rodilištu“) (12) te iz UK *Trixie McAree* (Primaljski kontinuitet skrbi: od koncepta do održivog modela skrbi) (13).

U zaključku, većina država nailazi na slične probleme pri implementaciji znanstvenih činjenica u praksu s tim da je bilo zanimljivo svjedočiti jedinstvenosti i specifičnosti koje izranjaju kao rezultat različite organizacije zdravstvenih sustava te različitih razina razvoja i svijesti općenito.

Prikaz slučaja iz Bosne i Hercegovine „Prijevod Standarda SZO na bosanski“(1) predočio je iskustva prilikom pokušaja implementacije prijevoda publiciranih standarda SZO-a iz 2018. „Standardi za poboljšanje kvalitete skrbi majki i novorođenčadi u zdravstvenim ustanovama“. Naime, 2018. godine aktivisti iz nevladinog sektora u području porođajnih prava su na vlastitu inicijativu i bez financijske podrške vladinih institucija preveli publikaciju svjetske zdravstvene organizacije „Standards for improving quality of maternal and newborn care in health facilities“ na bosanski jezik. Ova publikacija je objavljena 2016. godine i pored izdanja na engleskom jeziku bili su dostupni prijevodi na ruski i francuski. S obzirom da nije bilo prijevoda ni na hrvatski ni na srpski jezik, a koji su također službeni jezici Bosne i Hercegovine, odlučili smo se na prijevod ove publikacije kako bi bila dostupna vladinim službenicima i medicinskom osoblju Bosne i Hercegovine. S obzirom na raspon od dvije godine od publiciranja do prijevoda smatrali smo da je to dostatan vremenski okvir koji bi omogućio suvremene i ažurirane podatke za implementaciju u zdravstveni sektor. Nakon prijevoda projekat je predstavljen Federalnom ministarstvu zdravstva i Agenciji za kvalitetu i akreditaciju u zdravstvu te je naišao i na njihovo odobrenje.

Kada već spominjemo institucije poput Federalnog ministarstva i Agencije, ne možemo a da se kratko ne osvrnemo na organizaciju zdravstvenog sustava u Bosni i Hercegovini u postdejtonskom razdoblju. Naime, prilikom svim međunarodnih predstavljanja naših projekata, ovakav jedan uvod

je neophodan kako bi se stekao kontekst i razumjela složenost područja našeg djelovanja. Naime, zdravstveni sustav Jugoslavije je 1970-ih bio poznat kao „Švedska Balkana“ prema riječima *Benjamin Warda*, američkog zdravstvenog ekonomista. Sada, trideset godina kasnije, prema riječima *The Guardian*, Bosna i Hercegovina ima najsloženiji politički sustav na svijetu. U kontekstu zdravstva, to znači da imamo trinaest ministarstava zdravstva od kojih nijedno nije na državnoj razini. Dva najveća su Ministarstvo zdravstva Federacije Bosne i Hercegovine i Ministarstvo zdravstva Republike Srpske. Iako donosi zakone i strategije u zdravstvu za svoje područje djelovanja, Ministarstvo zdravstva Federacije dio izvršne vlasti gubi raspacavanjem na razine kantonalnih ministarstava zdravstva. Pri tome ne smijemo zaboraviti da se ide s tendencijom pružanja sve veće autonomije bolničkim sustavima pri organizaciji rada i upravljanja što dodatno otežava koncept pozivanja na odgovornost. Dakle, iako se teoretski implementacija projekata bez većih zastoja spušta s viših razina na niže, jako je teško revidirati i poticati promjene s nižih razina ka višima, pogotovo kada se u kalkulaciju uvrsti i nevladin sektor zainteresiran za domenu rada zdravstvenog sektora, s obzirom da nevladin sektor nije dovoljno ojačao u onoj mjeri u kojoj igra ulogu partnera vladinog i privatnog sektora u razvijenim zemljama svijeta.

Dakle, prijevodom ove publikacije, nevladin sektor i naše udruženje je pokušalo pokrenuti inicijativu prema višim razinama zdravstva da se službeno implementiraju najnovije smjernice na temu kvalitete zdravstvene skrbi majke i novorođenčadi u Bosni i Hercegovini. U području porođajnih prava, ovo je bila prva inicijativa ove vrste. Inicijative nevladinog sektora vrlo često se prosljeđuju od jedne vladine institucije do druge na različitim razinama i vrlo često nakon dosta vremena i uložene energije, nikad ne bivaju pretočene u praksu.

Zamisao je bila da se dio smjernica spomenutih u publikaciji svjetske zdravstvene organizacije pretoči u konkretne korake za rad rodilišta a u formi „Mother Friendly“ akreditacijskog sustava te stoga i uključuje Agenciju za kvalitetu i akreditaciju u zdravstvu (AKAZ). Mother Friendly sintagmu je prvi put osmislio FIGO - The International Federation of Gynecology and Obstetrics (Međunarodna federacija ginekologa i opstetričara), Svjetske zdravstvene organizacije i White Ribbon Alliance (Savez bijelih vrpca) (14). Smatrali smo da su nam šanse za uspjeh na ovaj način najznačajnije s obzirom da je AKAZ već imao sustav za akreditaciju rodilišta kao „Baby Friendly Hospital“ odnosno „Rodilišta prijatelj djece“. Ovaj projekt je bio dosta uspješan te je 11 od ukupno 13 porodilišta bilo akreditirano i reakreditirano kao Baby Friendly.

Stoga se, nakon službenog objavljivanja online publikacije, pokrenula inicijativa te su se okupili predstavnici našeg

udruženja, kao nevladinog sektora te predstavnici AKAZ-a, Federalnog ministarstva zdravstva i regionalnog ureda Svjetske zdravstvene organizacije. Iako je sami susret bio obećavajući, ova inicijativa nažalost nije zaživjela. Zašto, u ovom specifičnom kontekstu? Postoji nekoliko razloga iz kojih možemo povući pouku za ubuduće. Prvenstveno, inicijativa je trebala ostati u „rukama“ nevladinog sektora, da se pored publiciranja i objavljivanja, ne predaje u nadi da će druge institucije preuzeti daljnje korake. Zapravo, nijedna ustanova nije dalje preuzela vodeću ulogu ni odgovornost da se aktualizira ono što je na papiru. Mi smo smatrali da kao nevladin sektor nemamo dovoljno ingerencije za to dok su ostali sudionici smatrali da nije na njima odgovornost da to učine. Ideje su ostale, novi susreti nisu organizirani, i kao što to obično biva, akteri vladinih institucija i donositelji odluka su se u međuvremenu smijenili i promijenili. Ono što smo mi naučili iz ovoga je da za nevladin sektor postoji dovoljno prostora da se sve buduće inicijative ove vrste, nakon inicijalnih koraka, pretvore u „watchdog“ aktivnosti koji će biti stalni podsjetnik i korektiv za sve sudionike. Pozitivna korespondencija je održana sa svima koji su bili uključeni te se nadamo da ovom poduhvatu još nije kraj. Svakako da je došlo vrijeme da se uloga nevladinog sektora u Bosni i Hercegovini, kao korektiva društva, još više poveća.

LITERATURA

1. Čerimagić A. Prijevod Standarda SZO na bosanski. Dostupno na: https://www.epicentro.iss.it/materno/pdf/Presentazioni-IMAGINE-2021/Amira%20Cerimagic_Bosnia%20and%20Herzegovina%20final.pdf Preuzeto: 09. 1. 2022.
2. Amorim M, Silva S. Obiteljaska integrirana skrb u NICU. Dostupno na: https://www.epicentro.iss.it/materno/pdf/Presentazioni-IMAGINE-2021/Mariana%20Amorim_FINAL%20Portugal%20Family%20integrated%20care%20NICU_updated%20version2_14.09.2021_MA.pdf Preuzeto: 09. 1. 2022.
3. Donati S. Talijanski sustav nadzora smrtnosti majki. Dostupno na: https://www.epicentro.iss.it/materno/pdf/Presentazioni-IMAGINE-2021/Donati%20Trieste%2027_10_2021.pdf Preuzeto: 09. 1. 2022.
4. Rocca-Ihenacho L. Izrada i implementacija europskih standarda za primaljsku jedinicu Dostupno na: https://www.epicentro.iss.it/materno/pdf/Presentazioni-IMAGINE-2021/Lucia%20Rocca-Ihenacho_WHO%20case%20studies-MUNet-6oct2021.pdf Preuzeto: 09. 1. 2022.
5. Lazzerini M. Postojeći okviri za prevođenje istraživačkih dokaza u politiku i praksu. Dostupno na: https://www.epicentro.iss.it/materno/pdf/Presentazioni-IMAGINE-2021/Lazzerini_%20frameworks%20Oct%2027.pdf Preuzeto: 09. 1. 2022.
6. Čatipović M. Namjere, stavovi i znanje učenika srednjih škola o dojenju u Hrvatskoj: kako poboljšati? Dostupno na: https://www.epicentro.iss.it/materno/pdf/Presentazioni-IMAGINE-2021/Marija%20CATIPOVIC_Breastfeeding%20education%20-%20FINAL.pdf Preuzeto: 09. 1. 2022.
7. Pavičić A. Kako implementirati Neo-BFHI program na nacionalnoj razini: hrvatsko iskustvo. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=rTkllGrxZ4k> Preuzeto: 09. 1. 2022.
8. Stanovjević M. Provedba inicijative prijatelj majci i bebi (MBFHI) u četiri hrvatska rodilišta: rezultati pilot projekta. Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=98rnu_P54hU Preuzeto: 09. 1. 2022.
9. Pizzi E. Talijanski nadzorni sustav za djecu u dobi od 0-2 godine za podršku roditeljstvu i promicanje zdravlja u prvih 1000 dana života Dostupno na: <https://www.epicentro.iss.it/materno/progetto-imagine-euro-webinar-27-ott-2021> Preuzeto: 09. 1. 2022.
10. Beber F. Porodna staza – posvećena primalja Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=IMKuYJp9Y> Preuzeto: 09. 1. 2022.
11. Rodrigues C. Hranjenje majčinim mlijekom pri otpustu portugalske vrlo nedonoščadi: politika i praksa odjela za intenzivnu njegu novorođenčadi čine razliku Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=nZoOuWu4kp8> Preuzeto: 09. 1. 2022.
12. Drglin Z. Inicijativa za brigu o rodilištu. Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=DiT-_SCwzrU Preuzeto: 09. 1. 2022.
13. McAree T. Primaljski kontinuitet skrbi: od koncepta do održivog modela skrbi. Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=jH6DwK_XPZg Preuzeto: 09. 1. 2022.
14. International Confederation of Midwives, White Ribbon Alliance, International Pediatric Association, & World Health Organization. Mother– baby friendly birthing facilities. *Int J Gynaecol Obstet.* 2015;128:95-9. doi: 10.1016/j.ijgo.2014.10.013